

Explanation of the Regional Requirements in the Development of Chabahar

ARTICLE INFO

Article Type

Research Article

Authors

1. Attaolah Abdi, Ph.D.

2. Seyed Yahya Safavi Homami,
Ph.D.

3. Mohammad Osman
Hosseini, Ph.D.

4. Moslem Namdarzade.*

1. Associate Professor of Political
Geography, Faculty, Geography,
University, Kharazmi, Tehran,
Iran.

2. Professor of Military
Geography and Geopolitics,
Imam Hossein (AS) University,
Tehran, Iran.

3. Associate Professor of
Sociology, University of Sistan
and Baluchestan, Zahedan,
Iran.

4. Student of political geography,
Kharazmi University, Tehran,
Iran.

Correspondence:*

Address: Kharazmi University,
Tehran, Iran.

Email: namdarzade@gmail.com

Article History:

Received: 02.07.2023

Accepted: 26.08.2023

Extended Abstract

Introduction

One of the basic goals in regional planning and sustainable development is its impact on the local community and ethnic groups, so that if the development plans are in line with the demands (economic, political and social) of the local community. This strategy can play a significant role in strengthening convergence, security and sustainable development at the local and national levels. The main purpose of the current research is to investigate the most important regional requirements in regional development with a focus on the development of Chabahar port. The research shows that the category of regional development in strategic areas cannot be achieved without taking into account the regional requirements and its internal space which lead to the realization of development goals, that is, promotion of security, development and convergence at the local and national level.

Methodology

Data gathering procedure is based on library and field findings methods. The concepts were repeated and the subsequent samples did not contain new information. Qualitative method of analysis is used to analyze the data using grounded theory. The interviews were carefully coded, classified, analyzed and interpreted in several stages.

Results and discussion

One of the main factors of the presence of regionalist tendencies in the southeast region and the lack of government attention to solve the existing challenges of the people is the dominance of the security view over other views of governance. Based on the analysis of research findings and interviews, the basic preconditions in the development of Chabahar are to pay attention to strengthening the security of the region in the southeast of the country with scientific strategies and policies and in accordance with local demands and national identity. The government has a direct and fundamental role in creating regional security for the development of Chabahar. In such a way that the strategies and policy-making should lead to the creation of constructive interaction between the national government and the local community, the satisfaction of the local community, social cohesion and national convergence.

Development thinkers consider the participation of social groups

in development programs and competent management for guidance and leadership as one of the most important platforms for balanced and fair development in any social system. Based on the analysis of research findings and interviews, the design of plans and policies in the development of Chabahar should promote the participation of the local community (elite chieftains, maulvis and elders, academics and educated people of the southeast) in planning and decision making.

In the current situation and the trend of population growth in Chabahar, most of the new settlements, especially in the free zone, are inhabited by non-native and prosperous people, and the more we move towards the outskirts of the city, the Baluch tribes live in poor standards of living. In the current situation, although with the establishment of Chabahar commercial-industrial free zone, capacities for development have been created, but due to the fact that this free zone lacked long-term planning and social connections from the beginning, undesirable economic, social and physical phenomena, including separation have brought social selection and unbalanced development.

Considering the location and identity of the Baluch people in the southeast region and Sistan and Baluchistan province, the separation of Makran and Chabahar regions in the form of the creation of the new Chabahar province leads to skepticism, mistrust and the reaction of elites (Majlis representatives, clerics, generals, etc.) And this situation is not in favor of the central government. This issue can lead to tension and insecurity in the southeast region and slow down the development process of Chabahar. Also, the creation of Makran province centered on the city of Chabahar and the port of Chabahar take the attention and support from the central government and absolute centralism in the long term considering the weaknesses in budget distribution, lack of goal-oriented planning and the international capacities of the Makran and Chabahar region.

Regional development programs such as Chabahar Free Zone programs have not had a serious and tangible impact in different sectors (economic, health, education and infrastructure) in Chabahar city and the region. This situation has caused various challenges such as dissatisfaction with the government, spread of informal jobs, unemployment, marginalization, etc. The regional development plans and the development of Chabahar should be designed and formulated in such a way that it leads to the promotion and progress of various sectors of the province's development (economic, health, education, sports and infrastructure).

Conclusions

The results of the research showed that the category of regional development in strategic areas and different from the main body of the government, regardless of the requirements of its internal space, especially in the cultural (ethnic-religious) dimension, cannot achieve the main goals of development, i.e. improving security, national development and survival. The development of Chabahar port, as the country's only oceanic port on the shores of the Sea of Oman and the Indian Ocean is an outstanding plan in enhancing Iran's geopolitical weight at the local, national and international levels. Based on the interpretation and analysis of the research findings, the realization of Chabahar's regional development goals and the actualization of its valuable capacities require attention to its regional requirements: regional security category, regional participation category, spatial justice, political trust, balanced and network development, stability of political divisions, category of ethnic cohesion, category of infrastructural development.

Keywords: Regional Development, Ethnicity, Chabahar, Baluch People.

تبیین الزامات ناحیه‌ای در توسعه چابهار

عطاءله عبدی

دانشیار جغرافیای سیاسی، دانشکده، جغرافیا، دانشگاه، خوارزمی، تهران، ایران.

سیدیحیی صفوی همامی

استاد جغرافیای نظامی و ژئوپلیتیک، دانشگاه امام حسین (ع)، تهران، ایران.

محمدعثمان حسین بر

دانشیار جامعه شناسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان،

زاهدان، ایران.

مسلم نامدارزاده

دانشجوی جغرافیای سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

حاکمیت و برنامه‌های توسعه به آن‌ها می‌تواند منجر به تسریع در فرآیند توسعه چابهار، همگرایی، امنیت و توسعه پایدار در سطح محلی و ملی گردد.

کلمات کلیدی: توسعه منطقه‌ای، قومیت، چابهار، قوم بلوچ.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۰۴

نویسنده مسئول: namdarzade@gmail.com

مقدمه

موقعیت، عوامل و ارزش‌های جغرافیایی به‌ویژه دسترسی به آب‌های آزاد و داشتن سواحل مناسب از مهمترین مولفه‌های توسعه و تعیین وزن ژئوپلیتیک واحدهای سیاسی فضایی شمرده می‌شوند. جمهوری اسلامی ایران به‌واسطه موقعیت جغرافیایی و دریایی مناسب می‌تواند از این مزیت برای ارتقا وزن ژئوپلیتیک و قدرت ملی به نحو مطلوب استفاده کند. بندر و منطقه چابهار (چاه‌بهار، چهاربهار) به‌عنوان تنها بندر اقیانوسی کشور در کرانه‌های ساحلی مکران، دریای عمان و اقیانوس هند نقش برجسته‌ای در ارتقا وزن ژئوپلیتیک سواحل مکران و منطقه جنوب شرق کشور در سطح محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی دارد.

بر پایه داده‌های موجود مسائل و مطالبات قومی - مذهبی در منطقه جنوب شرق از عواملی است که می‌تواند هم نقش واگرا در امنیت ملی بازی کند و هم نقش مثبت و همگرا کننده در فرآیند همگرایی ملی داشته باشد. از منظر آمایش دفاعی امنیتی نقش‌آفرینی و به فعل رساندن توانمندی‌های بندر چابهار بدون درک ملاحظات امنیتی و الزامات ناحیه‌ای چالش‌ها زیادی را در روند توسعه محلی، ملی و منطقه‌ای را به همراه دارد. در این راستا مسائل قومی - مذهبی و مطالبات ناحیه‌ای در منطقه جنوب شرق و شهرستان چابهار از مهمترین عواملی است که در فرآیند توسعه چابهار باید مورد بررسی قرار گرفته تا برنامه‌ریزی‌های ملی و آمایش سرزمین به تحقق اهداف توسعه و امنیت پایدار در منطقه جنوب شرق کشور که دارای توان‌های توسعه در سطح ملی و فراملی است منجر گردد.

پژوهش حاضر بر پایه روش تحقیق کیفی و با هدف بررسی مهمترین الزامات ناحیه‌ای در فرآیند توسعه چابهار انجام شده

چکیده

از اهداف اساسی در برنامه‌ریزی منطقه‌ای و توسعه پایدار تاثیر آن بر جامعه محلی و گروه‌های قومی است، به گونه‌ای که اگر برنامه‌های توسعه در راستای پاسخگویی به مطالبات (اقتصادی، سیاسی و اجتماعی) جامعه محلی باشد این راهبرد می‌تواند نقش بسزایی در تقویت همگرایی، امنیت و توسعه پایدار در سطح محلی و ملی داشته باشد.

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی مهمترین الزامات ناحیه‌ای در توسعه منطقه‌ای با تمرکز بر توسعه بندر چابهار بوده است. مبنای گردآوری اطلاعات برای پاسخگویی به پرسش (مهمترین الزامات ناحیه‌ای در توسعه چابهار کدامند؟) به روش میدانی (مصاحبه) و کتابخانه‌ای بوده و در نهایت تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده به روش کیفی و با استفاده از تئوری زمینه‌ای یا گراند تئوری صورت پذیرفت. نتایج پژوهش که بر پایه مطالبات (قوم بلوچ) و عوامل ناحیه‌گرایی در جنوب شرق در ارتباط با فرآیند توسعه چابهار صورت گرفته نشان داد مقوله توسعه منطقه‌ای در نواحی راهبردی بدون توجه به الزامات ناحیه‌ای و فضای درونی آن نمی‌تواند به تحقق اهداف توسعه یعنی ارتقای امنیت، توسعه و همگرایی در سطح محلی و ملی منجر گردد. بر این اساس، ۸ گزاره نهایی (امنیت ناحیه‌ای، مشارکت، عدالت فضایی، انسجام ناحیه‌ای، ثبات تقسیماتی، توسعه زیرساختی، اعتماد سیاسی) به‌عنوان الزامات اساسی ناحیه‌ای در فرآیند توسعه چابهار به‌دست آمد که در صورت توجه

می‌گیرد. بنابراین، دستیابی به عدالت اجتماعی، توسعه و برقراری تعادل میان پدیده‌های محیطی، اقتصادی و اجتماعی نیازمند مدیریت صحیح سیاسی فضا است.

برنامه‌ریزی منطقه‌ای

برنامه‌ریزی منطقه‌ای از مفاهیم اساسی در آمایش سیاسی فضا و توسعه منطقه‌ای است. این دیدگاه به دنبال بررسی و نقش فرآیند توسعه در فعالیت‌های اجتماعی- اقتصادی و سیاسی جامعه محلی است. برنامه‌ریزی منطقه‌ای راهبردی است، در جهت مشارکت جامعه محلی در برنامه ریزی و امور توسعه منطقه‌ای به گونه‌ای که زمینه انطباق برنامه‌های ملی با ویژگی‌های منطقه‌ای فراهم گردد [4]. برنامه ریزی سنتی و بدون مشارکت مردم تضاد، نابرابری طبقاتی و محرومیت اجتماعی را به دنبال دارد. تلاش توسعه منطقه‌ای بر آن است که شرایط و امکانات بهتری را برای توسعه همه جامعه فراهم آورده و تفاوت‌های کیفیت زندگی بین منطقه‌ای و درون منطقه‌ای را به حداقل برساند و نهایتاً از میان بردارد. به‌طور کلی برخی از اصول برنامه‌ریزی منطقه‌ای برای تحقق اهداف مدنظر، به شرح ذیل است:

اصل درون‌زایی: مقوله توسعه منطقه‌ای در مرحله اول باید بر توان‌های محیطی درونی، ویژگی‌های محلی و بومی (درونی) استوار باشد و هدف نهایی آن، بارور کردن منابع و توسعه استعدادهای بومی و ظرفیت‌های منطقه‌ای باشد.

اصل محرومیت‌زدایی: بر پایه یافته‌ها فقر، محرومیت، تبعیض و بی‌عدالتی فضایی از عواملی هستند که می‌توانند امنیت پایدار در مناطق را با مخاطره روبرو کنند. بر این اساس توسعه مناطق راهبردی و برنامه‌ریزی مناطق باید بتواند منجر به توسعه شاخص‌های انسانی (بهداشتی، آموزشی، زیرساختی و ...) در نواحی جغرافیایی محروم گردد.

اصل تعادل فضایی: برنامه‌ریزی‌ها و راهبردهای آمایش سرزمین باید به گونه‌ای باشد که منجر به تقویت تعادل و توازن منطقه‌ای و توزیع عادلانه منابع در فضا منجر شود.

اصل مشارکت: بر پایه یافته‌ها و رویکردهای توسعه منطقه‌ای، بدون مشارکت و نقش فعال مردم در طرح‌های

است. بررسی پیشینه (عناوین و نتیجه پژوهش‌های مرتبط با تحقیق) بیانگر آن است که این پژوهش‌ها بیشتر تک بعدی بوده و بر وضع موجود و تبیین عوامل موثر در ناامنی و ناحیه‌گرایی قوم بلوچ در جنوب این شرق و همچنین ظرفیت‌های توسعه منطقه تاکید داشته و تاکنون پژوهشی در خصوص بررسی نقش مطالبات ناحیه‌ای و عوامل عوامل قومی در برنامه‌ریزی‌ها و طرح‌های توسعه منطقه‌ای جنوب شرق صورت نگرفته است. بر این اساس جنبه نوآوری پژوهش انجام شده بررسی ارتباط میان مسائل و مطالبات جامعه محلی (قوم بلوچ) در فرآیند توسعه چابهار است.

چارچوب نظری

آمایش سیاسی فضا

اثر تصمیم‌ها و عملکردهای سیاسی حاکمیت در فضا دگرگونی و تغییر در فضای جغرافیایی را به همراه دارد. به گونه‌ای که پیامدهای آن می‌تواند منجر به شکل‌گیری نیروهای فشار، اصلاح سیاست‌ها، راهبردها و حتی تحول‌ها در نظام ارزش‌ها و ایدئولوژی گردد. مقوله‌های فضا و سیاست دارای تحرک، پویایی و تعامل متقابل هستند به گونه‌ای که دگرگونی هر کدام از این دو مقوله موجب دگرگونی دیگری است، لذا در هر فضای جغرافیایی سیاست خاص آن فضا باید وجود داشته باشد [1]. مدیریت عبارت است از فرآیند بکارگیری موثر و کارآمد منابع (مادی و انسانی) که به منظور سازماندهی، هدایت و کنترل منابع برای دستیابی به اهداف خاصی صورت می‌گیرد [2]. از منظر امنیت ملی، هدف سازمان دهی سیاسی فضا ایجاد ناحیه بندی مطلوب سیاسی و مدیریت سرزمین به‌منظور حفظ یکپارچگی ملی، تمامیت ارضی، ارزش‌های اساسی و توسعه پایدار متوازن است [3]. مدیریت سیاسی فضا از طریق برنامه‌ریزی آمایش سرزمین و سیاست‌های بهینه می‌تواند موجب مشارکت نهادها و جامعه محلی در تصمیم‌گیری، کاهش مشکلات سیستم بوروکراتیک، به فعلیت رسیدن توانایی‌های محلی، برقراری عدالت فضایی، کاهش تنش و تعامل میان منافع ملی و محلی گردد. از راهبردهای اساسی به‌منظور تحقق اهداف مدیریت سیاسی فضا، مقوله آمایش سرزمین است که در آن ساماندهی و بهره‌برداری عقلانی از امکانات، منابع و استعدادهای فضایی به‌منظور توسعه متوازن سرزمین صورت

کشورهای همجوار اهمیت خاصی دارد. بر این اساس تحلیل‌ها و رویکردهای نظری، نسبت به رفتارشناسی و اتخاذ سیاست‌های قومی بدون توجه به واقعیت‌های ژئوپلیتیک به نتیجه درستی ختم نمی‌شود [10].

در خصوص ماهیت نظری قوم دو رویکرد عمده (ازلی‌انگاری و رویکرد ابزار انگاری) وجود دارد، براساس رویکرد ازلی‌انگاری گروه‌های قومی طبیعی قلمداد می‌شوند و عواطف قومی توجیه می‌گردند. طبیعت‌گراها باور دارند که هویت قومی در ذات طبیعی آدمیان هستند، این گروه میان ملت‌ها و گروه‌های قومی قائل به جدایی نیستند و باور دارند ناسیونالیسم صفت بشریت در همه دوران است [11]. ابزارانگاران اعتقاد دارند هویت‌های قومی ابزاری در دست گروه‌های نخبه رقیب هستند تا در مبارزه برای دستیابی به قدرت، ثروت و اعتبار حمایت توده‌ها را به خود اختصاص دهند. ابزارگرایان که در تقابل شدید با ازلی‌انگاران هستند معتقدند هویت قومی و تعلقات قومی بسته به اوضاع جامعه و دخل و تصرف نخبگان سیاسی به‌طور مداوم باز تعریف می‌شوند. معمولاً در جوامعی که اقلیت‌های قومی از شاخص‌های توسعه یافتگی چندانی نسبت به اکثریت یا سایر اقلیت‌ها برخوردار نباشند و در روند اعمال قدرت مشارکت داده نشوند احساس همبستگی گروهی و بسیج قومی در میان آنها افزایش پیدا می‌کند [12].

عوامل واگرایی قومی

واگرایی قومی، به معنای احساس جدایی بالقوه و بالفعل اقوام با تمام یا بخشی از عناصر تشکیل دهنده هویت ملی کشور است به گونه‌ای که به جای احساس تعلق به ملت، سرزمین و حکومت ملی، با عناصری مانند زبان، سرزمین و مذهب قومی احساس همگرایی نمایند [10]. نیروهای واگرا در جامعه انسجام و همبستگی واحدهای سیاسی را با چالش مواجه می‌کنند. اگر در محتوای سیاست‌های ملی نخبگان قومی در مدیریت سیاسی سرزمینی و فضایی مشارکتی داشته باشند میزان همگرایی اقوام در آن واحد سیاسی با دولت مرکزی روز به روز بیشتر می‌گردد [13]. به‌طور کلی عوامل و نظریه‌های ذیل نقش تعیین کننده‌ای در بروز واگرایی‌های قومی دارند:

۱- **حاکمیت:** ناتوانی دولت - ملت‌ها در برآورده ساختن نیازها از قبیل: نظم و امنیت، توسعه پایدار و پاسخگویی به مطالبات رو

توسعه، امنیت پایدار و توسعه منطقه‌ای دچار چالش شده و در نهایت سازمان فضایی آن مناطق نامتعادل می‌شود.

اصل هویت: حفظ، تشویق و تقویت هویت‌های محلی از طریق آموزش و در تعامل با فرهنگ ملی، احساس تعلق آنان به فرهنگ و هویت ملی تقویت و به روند توسعه و همگرایی ملی کمک می‌کند [5].

سرمایه اجتماعی، توسعه و امنیت

امروزه دستیابی به توسعه و امنیت پایدار بدون توجه به رضایت‌مندی افراد و نقش گروه‌های اجتماعی ساکن در نواحی کشور می‌تواند با چالش‌های مختلفی روبرو شود. عدم تعامل و اعتماد میان حاکمیت و سرمایه اجتماعی باعث می‌شود حاکمیت با تکیه بر رویکردهای سنتی و امنیتی، به دنبال حفظ وضع موجود باشد و استراتژی بقا را به هر نحوی دنبال کند. به هر میزان حکومت‌ها سیاست‌های مناسبی برای پاسخ‌گویی به مطالبات سرمایه اجتماعی خود داشته باشند به همان اندازه حمایت مردم از حکومت افزایش پیدا خواهد کرد [6]. به‌عبارت دیگر بقا و دوام نظام سیاسی، در صورتی قابل حصول خواهد بود که کارگزاران سیاسی بار اضافی را به شیوه‌ای تعاملی و به پشتوانه حمایت شهروندان و گروه‌ها (خرده سیستم‌ها) حمل نمایند. بر این اساس به هر میزان سرمایه اجتماعی در واحدهای سیاسی - فضایی تقویت شود توانایی سیستم برای مدیریت عناصر مخرب در سطح فردی و گروهی افزایش پیدا می‌کند [7].

مفهوم شناسی قوم

مفهوم قوم به تعیین هویت گروه‌های اجتماعی براساس تفاوت‌های فرهنگی و ویژگی‌های مشترک اشاره می‌کند [8]. از مهمترین این ویژگی‌ها می‌توان به نیاکان مشترک یا باور به نیاکان اسطوره‌ای، نام مشترک، سرزمین و مکان مشترک، آداب و رسوم، فضاهای مشترک زیستی، زبان و مذهب مشترک، ارزش‌های مشترک و احساس تعلق به یک گروه واحد اشاره کرد [9]. از دیدگاه کاشمور، مهمترین ویژگی یک قوم خودآگاهی گروهی و تجربیات مشترکی است که باعث وحدت و انسجام می‌شود. از منظر ژئوپلیتیک چگونگی استقرار اقوام در درون مرزهای سیاسی یک کشور و پیوستگی فضایی آن در

۵- **محرومیت نسبی:** از ابزارهای نخبگان قومی برای ایجاد بسیج قومی پروراندن «احساس محرومیت نسبی» در آنها است بر پایه این رویکرد بحران‌ها، ناراضی‌ها و تنش‌های گروهی هنگامی شکل می‌گیرد که مردم به این نتیجه برسند که کمتر از حق خود دریافت می‌کنند. این شرایط می‌تواند بستر بروز خشونت و ناراضی‌ها را در گروه‌ها و اقوام برای مقابله با سیاست‌های حاکم و بازپس‌گیری حقوق از دست‌رفته خود به‌وجود آورد [19].

۶- **نابرابری فضایی:** عدالت فضایی به جنبه‌های جغرافیایی عدالت اشاره می‌کند و توزیع عادلانه و برابر منابع و فرصت‌های با ارزش در فضای جغرافیایی را شامل می‌شود. از عوامل مهم و پایه‌ای در شکل‌گیری منازعات و تنش‌های قومی توسعه نامتوازن و بی‌عدالتی فضایی است. نظریه توسعه نامتوازن معطوف به سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های آمایش سرزمین از سوی حاکمیت است که موجب شده برخی از مناطق یک کشور از توسعه مناسب اقتصادی بهره‌مند باشد و برخی از مناطق دیگر از رشد و توسعه اقتصادی برخوردار نباشند [20].

۷- **رقابت بر سر منابع:** این رویکرد بر این بنیاد پایه‌گذاری شده که ادغام سیاسی گروه‌های قومی در داخل یک دولت - ملت خاص بستری را فراهم می‌کند که در آن رقابت بر سر منابع به‌ویژه مناصب و مشاغل حاکمیتی انگیزه ایجاد کشمکش و بسیج قومی را به‌وجود می‌آورد. هویت یابی قومی به‌عنوان اساس اقدام جمعی زمانی شکل می‌گیرد که امتیازات، اعتبارات، فرصت‌ها و منابع ثروتی وجود داشته باشد تا به واسطه اتکا به هویت قومی به‌توان برای رسیدن به آن با دیگر گروه‌های اجتماعی به رقابت پرداخت [17].

سیاست و مدیریت قومی

سیاست‌گذاری به‌معنای اقداماتی است که حکومت با هدف تاثیرگذاری در ابعاد مورد نظر بر روی شهروندان انجام می‌دهند [21]. از مسائل پراهمیت در کشورهای دارای تنوع قومی چگونگی مدیریت و سیاست برخورد حکومت با اقوام است. سیاست قومی به معنی تدبیر امور و داشتن راهبردهایی از سوی حکومت برای ایجاد همگرایی در میان اجزای تشکیل‌دهنده یک ملت و مقابله با نیروهای واگرا به‌منظور حفظ یکپارچگی

به فزاینده جوامع و گروه‌های قومی از عوامل اساسی رشد تفکرات قومی و ناحیه‌گرایی قومی - مذهبی است. کاهش قدرت حکومت در اثر عواملی مثل رویدادهای سیاسی، اجتماعی از قبیل وقوع انقلاب، جنگ‌های داخلی و خارجی، اشغال نظامی، بحران اقتصادی و دوران گذار حکومتی می‌تواند زمینه‌ساز بحران دیگری از جمله فرصت دادن به تحرکات و تنش‌های قومی باشد [14].

۲- **ناسیونالیسم قومی:** مقوله ناسیونالیسم جنبشی فرهنگی و فکری برای یازنمایی هویت، احیای نمادها و مشخصات قومی، گروهی و ملی است. در ناسیونالیسم مهمترین پدیده‌ای که در کانون توجه قرار می‌گیرد پدیده ملت هست به‌طوری که گروه‌های فرهنگی و اجتماعی دارای ویژگی‌های مشترک، به دنبال دستیابی به مسائلی همچون حاکمیت ملی و دولت ملی مستقل هستند. ناسیونالیسم قومی نوعی طراحی سیاسی - اجتماعی بر پایه ویژگی‌های قومی بوده که با هدف ایجاد دولتی متحد و منسجم تلاش می‌کند [15]. تفاوت در اندیشه سیاسی گروه‌های قومی با بدنه اصلی حکومت مرکزی، نابرابری، تفاوت‌های اجتماعی و احساس عمومی نسبت به این مسائل می‌تواند ناسیونالیسم قومی را سرعت بخشد [16].

۳- **نخبگان قومی:** نخبگان قومی که در ساختار قدرت جایگاهی دارند، برای حفظ موقعیت خود ممکن است تحت تاثیر تعلقات قومی قرار گیرند و به سمت انحصار قومی پیش روند. برخی تصمیم‌گیری‌های حکومت مرکزی، می‌تواند منجر به واکنش نخبگان قومی رقیب و برانگیختن احساسات قومی و بسیج آنها علیه حکومت گردد. نظریه نخبگان قومی که از طرف «هانس کوهن» مطرح شد بر نقش روشنفکران قومی در جنبش‌های ناسیونالیستی و اهمیت ویژه آن تاکید دارد [17].

۴- **تبعیض قومی:** این رویکرد پدیده گرفتن موقعیت‌ها، امتیازات و فرصت‌های ممتاز در ابعاد مختلف را به‌وسيله اعضای یک گروه قومی حاکم و مسلط و همچنین تبعیض و بی‌عدالتی اجتماعی را براساس ویژگی‌های قومی و گروهی بررسی می‌کند. تئوری گوبولو به دنبال این موضوع است که چگونه تبعیض و نابرابری‌های اجتماعی، قومی و طبقاتی انگیزه‌ای قوی برای وقوع تنش‌ها و بحران‌های آشکار قومی را به‌وجود می‌آورد [18].

[9]. از ویژگی‌های الگوی ادغام تاکید بر هویت ملی مشترک، توجه به مسئله آمایش سرزمین و واقعیت‌های جغرافیای سیاسی، عدالت جغرافیایی، حقوق شهروندی، علت وجودی و ... می‌باشد [24].

نسبت توسعه و مدیریت قومی

از مباحث مهمی که در خصوص مدیریت تنوع قومی به‌منظور ایجاد همبستگی ملی مطرح است نظریه توسعه به‌خصوص توسعه اقتصادی است. این نظریه که توسط کارل دویچ از اندیشمندان مکتب نوسازی مطرح شده باور دارد که توسعه و ابعاد آن در کشورهای دارای تنوع قومی و گروهی منجر به ایجاد رضایتمندی از حاکمیت، شناخت بهتر و بیشتر اقوام نسبت به هم به واسطه ارتباطات شده و در نتیجه یکپارچگی میان اقوام تقویت می‌شود. از مباحث مهم در ارتباط با توسعه و مدیریت قومی توجه به نقش بنیادی مشارکت اقوام در مقوله توسعه است. در حوزه توسعه اقتصادی برخی از اندیشمندان باور دارند فراهم کردن شرایط توسعه و ایجاد امکانات بیشتر موجب بهره‌مندی همه افراد جامعه و گروه‌های قومی می‌شود. بر این اساس کمبودهای مادی کمتر و احساس محرومیت نسبی رو به کاهش می‌رود و در نتیجه عواملی که می‌تواند منجر به ایجاد تضاد، نارضایتی و تنش قومی گردد کمتر می‌شود. به نظر برخی دانشمندان از جمله ایسمن هیچ عاملی به اندازه توسعه اقتصادی نمی‌تواند منجر به تضعیف هویت‌های گروهی و قومی و همچنین تقویت هویت ملی شود. هنگام تهیه برنامه‌های توسعه (اقتصادی، اجتماعی و انسانی) مشارکت گروه‌های اجتماعی از جمله گروه‌های قومی مدنظر قرار می‌گیرد. به‌گونه‌ای که اگر برنامه‌های توسعه (اقتصادی - اجتماعی) به‌صورت مناسب و با راهبرد مشارکتی گروه‌های قومی و فرهنگی تدوین شوند، می‌تواند عاملی برای همگرایی و انسجام اجتماعی گروه‌های قومی باشند [25].

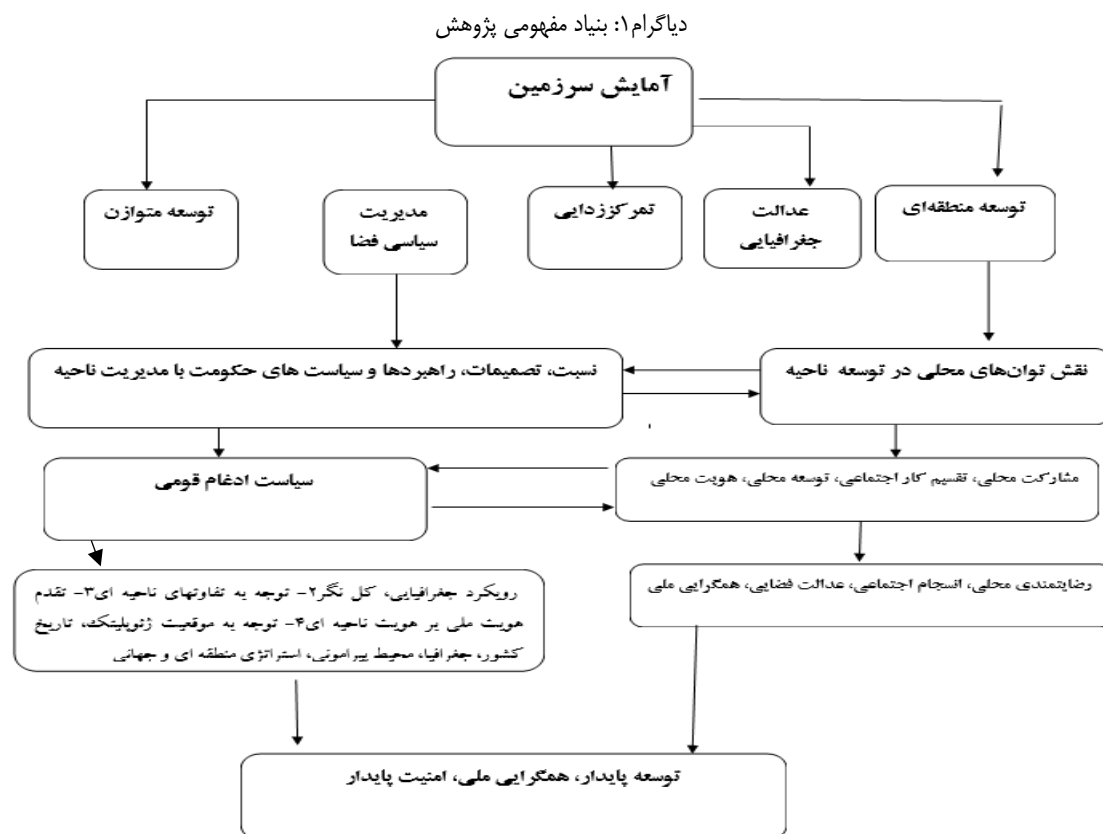
سرزمینی و امنیت ملی است. برخی از رویکردها به تنوع قومی و بها دادن به فرهنگ‌های مختلف نگاه منفی داشته و آن را به منزله جدایی طلبی و گرایش‌های ناحیه‌گرایانه می‌دانند. از طرفی برخی دیدگاه‌ها تنوع قومی و مشارکت اقوام را به منزله فرصتی برای توسعه می‌دانند [22]. با توجه به شرایط جغرافیایی، موقعیت ژئوپلیتیک و واقعیت‌های تاریخی ویژه هر کشور نمی‌توان به الگوی یکسانی از سیاست قومی برای همه کشورها دست یافت و در این مورد باید براساس واقعیت‌های تاریخی، جغرافیایی و ژئوپلیتیک هر کشوری تصمیم گرفت. به‌طور کلی الگوهای سیاسی بدین شرح برای مدیریت اقوام به‌کار گرفته می‌شود:

۱- همانند سازی: که به دنبال دگرگونی اجتماعی، فرهنگی و به‌طور کلی تغییر ارزش‌ها به منظور ایجاد یک جامعه بدون تفاوت‌های قومی است این رویکرد نسبت به اصالت فرهنگی گروه‌های قومی بی توجه است. برخی جامعه‌شناسان برای تئوری همسان‌سازی مراحل از جمله همانند سازی فرهنگی، ساختاری، مادی، هویتی، بینشی، مدنی و رفتاری را در نظر گرفته‌اند [23].

۲- تکثرگرایی: برخلاف همانند سازی، تکثرگرایی توجه زیادی به تنوع تفاوت‌ها و تمایزات فرهنگی، فکری و عقیدتی دارد. به‌گونه‌ای که در این رویکرد، تمامی گروه‌های فرهنگی و فکری پذیرفته شده، ویژگی‌های ارزشی، تاریخی و فکری خود را حفظ و از طرف دیگر به نظام اجتماعی و سیاسی واحدی تعلق دارند [18].

۳- نظام‌های ادغام‌گرا: در این نوع نظام‌ها حکومت با همه‌ی افراد به صورت مساوی رفتار می‌کند. دسترسی افراد به فرصت‌ها به وسیله اصل شایسته‌سالاری و بر پایه اصل رقابت در شرایط برابر و فرایندهای بازار انجام می‌گیرد. در چنین ساز و کاری یک میدان بازی برای ورود همه افراد فراهم است تا بدون هیچ‌گونه برتری و یا نابرابری وارد عرصه رقابت شوند. این نظام‌ها در پی جان‌نشین سازی تدریجی وفاداری‌ها و همبستگی قومی با عضویت و مشارکت افراد در جریان غالب ملی هستند

منبع: نگارندگان

محیط‌شناسی پژوهش

استان سیستان و بلوچستان

کالا، مهاجرت به کشورهای عرب کرانه خلیج فارس و بیکاری گسترده در سطح استان از جمله مواردی هستند که کلیت امور اقتصادی استان را متاثر کرده‌اند. موارد برشمرده سبب پیدایش جریان‌های ناحیه‌گرایی مذهبی با منشا تروریستی شده و امنیت این بخش از کشور را متاثر کرده است [27]. گستره جنوب شرق ایران که بیشینه ساکنان آن بلوچ زبان و اهل مذهب سنت حنفی هستند دنباله‌های فرهنگی آن به دو کشور پاکستان و افغانستان کشیده شده است. بلوچ‌ها عمدتاً در ایالت بلوچستان پاکستان (۶۰ درصد)، استان سیستان و بلوچستان ایران و استان هلمند و نیمروز افغانستان پراکنده شده‌اند. بخش شمالی استان که سیستان نامیده می‌شود بیشینه جمعیت آن فارسی‌زبانان و شیعه مذهب‌اند و بلوچستان به بخش جنوبی اطلاق می‌شود که عمدتاً باشندگان آن بلوچی زبان و اهل سنت حنفی مذهب‌اند. بنیاد هویت‌یابی در جامعه بلوچی طایفه و مذهب است که به‌نوعی در برابر هویت اکثریت و حاکمیت حاکم قرار می‌گیرد. مذهب بلوچ‌ها آنها را با بیشینه شیعه مذهب حاکم، متفاوت و گاه در تعارض قرار داده است. سیستان و بلوچستان با دارا بودن

استان سیستان و بلوچستان با وسعتی حدود ۱۸۷۵۰۲ کیلومتر مربع معادل ۱۱/۵ درصد مساحت کشور را به خود اختصاص داده است. این استان بین ۲۵ درجه و ۳ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۲۹ دقیقه عرض شمالی و ۵۸ درجه و ۴۹ دقیقه تا ۶۳ درجه و ۲۰ دقیقه طول شرقی واقع شده و از شمال به استان خراسان جنوبی، از جنوب به دریای عمان، از شرق به کشورهای افغانستان و پاکستان و از غرب به استان‌های کرمان و هرمزگان محدود شده است. براساس آخرین آمار سرشماری سال ۱۳۹۵ استان سیستان و بلوچستان جمعیتی به تعداد ۲ میلیون ۷۷۵ هزار و ۱۴ نفر و شامل ۷۰۴۸۸۸ خانوار بوده است [26]. ضعف توانش‌های محیطی استان، دور افتادگی جغرافیایی نسبت به مرکز، همسایگی با نواحی بحرانی دو کشور فقیر و نا آرام افغانستان و پاکستان، پایین بودن ضریب امنیتی استان، طایفه محوری، نابرابری فضایی در گستره ملی، قاچاق مواد مخدر و

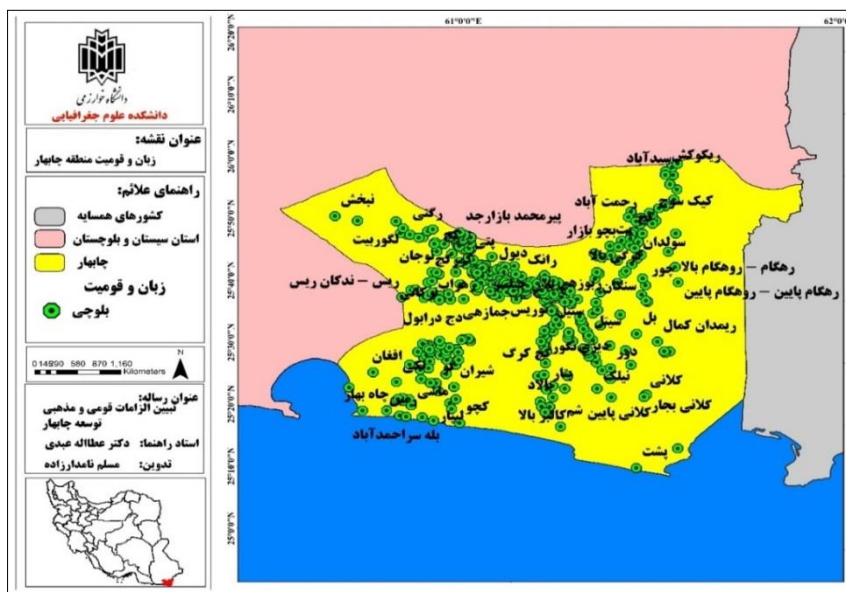
شده که مردم در هنگامه‌های سیاسی خاص به ویژه انتخابات از آنان حرف شنوی و پیروی کنند. چنین منزلتی سبب شده که مقبولیت مولوی‌ها در نزد مردم بلوچ به مراتب بیش از مقبولیت حاکمیت باشد و جایگاه اجتماعی آنان فراتر از جایگاه علمی‌شان نمود پیدا کند.

شهرستان چابهار

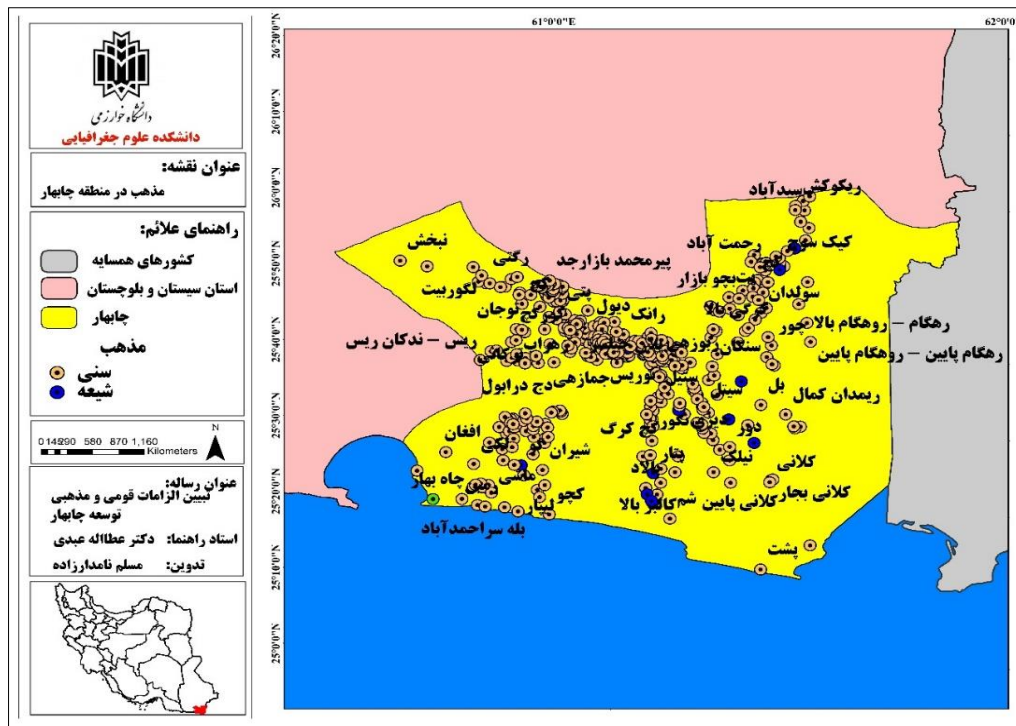
شهرستان چابهار یکی از شهرستان‌های بندری در جنوب استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. شهرستان چابهار براساس آخرین تغییرات تقسیمات کشوری دارای ۳ بخش دشتیاری، پلام و مرکزی می‌باشد. مساحت این شهرستان برابر با ۲۴۷۵ کیلومتر مربع می‌باشد. براساس آخرین سرشماری صورت گرفته، شهرستان چابهار دارای ۶۸۱۴۷ خانوار با جمعیتی معادل ۲۸۳۲۰۴ نفر می‌باشد که از این بین ۲۷۲۱۶ خانوار در شهر و ۴۰۹۱۸ خانوار در روستا زندگی می‌کنند. میزان جمعیت ساکن در نقاط شهری برابر با ۱۱۲۴۰۹ نفر و در نقاط روستایی ۱۷۰۷۷۸ نفر می‌باشد [32]. اکثریت مردم چابهار به زبان بلوچی تکلم می‌کنند زبان بلوچی امروز، ترکیبی از فارسی قدیم و فارسی جدید می‌باشد دین اکثر مردم چابهار مسلمان می‌باشد. مذهب این شهرستان نیز به مانند اکثر شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان سنی و از شاخه حنفی می‌باشند [33].

بیش از ۴۴۰ تیره و طایفه و داشتن هزار و سیصد کیلومتر مرز زمینی با کشورهای پاکستان و افغانستان و حدود ۴۰۰ کیلومتر مرز آبی، شرایط خاص و ویژه‌ای دارد. موقعیت ژئوپلیتیک جنوب شرق کشور از نظر همجواری با کشورهای پاکستان و افغانستان و قرار گرفتن در مسیر دسترسی به آب‌های آزاد جهان برای کشورهای محصور در خشکی آسیای مرکزی و افغانستان جایگاه ویژه‌ای را برای توسعه ظرفیت‌های ژئوترانزیتی ایران فراهم کرده است [28]. توسعه سواحل مکران، هزینه دسترسی به بازار کشورهای نظیر آذربایجان، روسیه، افغانستان، ترکمنستان و قزاقستان را به شدت کاهش می‌دهد و این یک فرصت استثنائی برای ایران است تا خود را در کانون یک کریدور ترانزیتی بسیار مهم قرار دهد [29]. در دوره‌های مختلف تاریخی حکومت مرکزی سعی در کنترل طوایف و سرداران آنها را داشته، اما در دوره ضعف حکومت مرکزی، سرداران بلوچ در رأس طوایف آغاز به گسترش حوزه نفوذ خود می‌کردند [30]. سران طوایف نقش‌های متعددی از جمله رهبری طایفه، جلوگیری از هرج و مرج، سازماندهی طایفه، نحوه رابطه با طوایف دیگر، نحوه رابطه با گروه‌های مذهبی و قومی و ... را برعهده دارند [31]. مولوی‌ها در جایگاه نخبگان (مذهبی) بلوچ در مسائل سیاسی، فرهنگی و مذهبی بلوچستان نقش آفرینی می‌کنند. مولوی‌ها در نزد مردم و مسئولان منطقه و استان از جایگاه و نفوذ بالایی برخوردارند. همین جایگاه سبب

نقشه ۱: پراکندگی زبان و قومیت در شهرستان چابهار

نقشه ۲: پراکندگی مذهب در شهرستان چابهار

ترانزیتی و دسترسی کشورهای محصور در خشکی آسیای مرکزی به آب‌های آزاد است. چابهار به‌عنوان محور عبور جنوبی‌ترین کریدور شرقی - غربی جهان در مسیر جاده بین المللی ابریشم قرار دارد که با بریدگی طبیعی، استثنایی و برخوردار از عمق زیاد لنگرگاه آن قابلیت پهلوگیری کشتی‌های اقیانوس پیما را دارد. علاوه بر موقعیت بازرگانی، جاذبه‌های فراوان تاریخی، طبیعی و اقلیم مناسب (آب و هوای بهاری و معتدل) و موقعیت استراتژیکی به لحاظ استقرار در خارج از تنگه هرمز بر اهمیت این منطقه افزوده است. بر این اساس توسعه بندر از جهات مختلف محلی، ملی و منطقه‌ای از طریق وابستگی کشورهای آسیای مرکزی، هند و چین به بنادر ایرانی، تحکیم روابط اقتصادی - سیاسی با کشورهای شمال، جنوب و جنوب شرق آسیا و افزایش سرمایه‌گذاری در منطقه محروم جنوب شرق کشور اهمیت به‌سزایی دارد [29].

روش کار و تحلیل یافته‌های پژوهش

در پژوهش صورت گرفته برای گردآوری اطلاعات به منظور پاسخگویی به سوال پژوهش از روش میدانی، مصاحبه نیمه ساختار یافته و همچنین یافته‌های کتابخانه‌ای استفاده شده است. در همین راستا و با توجه به هدف و پرسش اصلی تحقیق

بندر چابهار با دارا بودن قابلیت‌ها و ظرفیت‌های ویژه می‌تواند به یک بندر تجاری مهم به‌ویژه در زمینه ترانزیت و حمل و نقل کالا در ایران تبدیل شود. بندر چابهار با داشتن منطقه آزاد و ۲ بندر بزرگ شهید کلانتری و شهید بهشتی با ظرفیت تخلیه به میزان ۸,۵ میلیون تن در سال، مزیت‌ها و فرصت‌های سرمایه‌گذاری فراوانی را برای فعالان اقتصادی بخش خصوصی داخلی و خارجی فراهم کرده که می‌تواند به عنوان قطب تجارت و توسعه عمران و آبادانی را به شرق و جنوب شرق کشور هدیه کند [34]. در اسناد بالادستی نظام توسعه، از جایگاه چابهار به‌عنوان یکی از مهمترین مناطق آزاد ایران، در آینده چشم انداز اقتصادی جمهوری اسلامی ایران تعریف شده است [35].

ژئوپلیتیک چابهار

بندر چابهار به‌عنوان تنها بندر اقیانوسی کشور در کرانه‌های ساحلی دریای عمان و اقیانوس هند نقش بی بدیلی در ارتقا وزن ژئوپلیتیک سواحل مکران و منطقه جنوب شرق کشور در سطح محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی دارد. چابهار به دلیل موقعیت راهبردی، نزدیکترین، اقتصادی‌ترین و امن‌ترین محور

تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات گردآوری شده با توجه به پرسش تحقیق به صورت کیفی و با استفاده از تئوری زمینه‌ای یا گراند تئوری انجام شده است. بر پایه روش کار مطرح شده، تمامی مصاحبه‌های گردآوری شده، در چند مرحله به صورت دقیق کدگذاری، طبقه بندی و مورد تحلیل و تفسیر قرار گرفته شد و در نهایت گزاره‌های علمی بدین شرح به عنوان پاسخ گویی به سوال تحقیق (مهمترین الزامات ناحیه‌ای در فرایند توسعه چابهار کدامند؟) به دست آمد.

چند پرسش محوری از قبل طراحی و سوالات ضمنی بیشتری در حین مصاحبه و برای روشن تر شدن فرایندهای ذهنی مشارکت‌کنندگان در مواجهه با موقعیت‌های بیرونی مطرح شد. جامعه آماری تحقیق (صاحب نظران، معتمدین و اهالی بومی) به روش نمونه‌گیری هدفمند و قاعده اشباع نظری انتخاب شدند و پایان نمونه‌گیری، زمانی بود که پاسخ‌ها و مفاهیم به تکرار رسیده و نمونه‌های بعدی حاوی اطلاعات جدیدی نبودند. در پژوهش حاضر با حفظ مستندات در تمام مراحل پژوهش، از بین روش‌های مطرح شده برای اعتباریابی از روش اعتبار درونی مبتنی بر روش کنترل اعضا استفاده شده است.

جدول ۱: مشخصات مصاحبه شوندگان

ردیف	تخصص	سمت	بومی/غیربومی	تعداد
۱	جغرافیای سیاسی	هیات علمی (دکتری)	غیر بومی	۸
۲	جغرافیای سیاسی	دانشجوی دکتری	غیر بومی	۴
۳	جامعه شناسی سیاسی	دانشجوی دکتری	بومی	۲
۴	جامعه شناسی سیاسی	هیات علمی (دکتری)	بومی	۲
۵	اقتصاد	مدیرعامل سابق منطقه آزاد (دکتری)	غیر بومی	۱
۶	علوم اجتماعی	هیات علمی (دکتری)	بومی	۱
۷	مدیریت	رییس سازمان مدیریت و برنامه ریزی سیستان و بلوچستان (دکتری)	بومی	۱
۸	علوم سیاسی	فرماندار سابق چابهار - استاندار فعلی هرمزگان (کارشناس ارشد)	بومی	۱
۹	جغرافیای نظامی	هیات علمی (دکتری)	غیر بومی	۲
۱۰	آموزش ابتدایی	نماینده سابق مجلس (کارشناسی)	بومی	۱
۱۱	حقوق	شهردار سابق چابهار (کارشناس ارشد)	بومی	۱
۱۲	فعال سیاسی	فعال سیاسی	بومی	۳
۱۳	پرسنل منطقه آزاد چابهار	پرسنل منطقه آزاد چابهار	بومی	۵
۱۴	کسبه و مردم عادی	کسبه و مردم عادی	بومی	۸
۱۵	جغرافیای شهری	کارمند (دکتری)	غیر بومی	۲

توجه کافی دولت برای حل چالش‌های موجود مردم، غلبه نگاه امنیتی بر سایر دیدگاه‌های حکمرانی است. بر این اساس تا وقتی با دید بحران و تهدید به مردم بلوچ اهل سنت نگریده می‌شود، نمی‌توان از ظرفیت‌های توسعه منطقه‌ای موجود برای بهبود وضعیت کمک گرفت و این نگرش تاثیر مخربی بر رابطه

۱- امنیت ناحیه‌ای

توسعه منطقه‌ای به‌ویژه در بخش اقتصادی نیازمند بستری امن و فضایی قابل دفاع است تا سکونت و فعالیت در فضاهای زیست و فعالیت با احساس امنیت همراه باشد. از عوامل اصلی وجود گرایش‌های ناحیه گرایانه در منطقه جنوب شرق و عدم

نگرش امنیتی و عدم نقش آفرینی آن‌ها در برنامه‌های توسعه‌ای چابهار می‌تواند منجر به انزوای بدبینی، احساس تبعیض، محرومیت و در نهایت تقابل با حاکمیت و ناحیه‌گرایی منجر گردد. جامعه محلی در ناحیه جنوب شرق کشور علی‌رغم گرایش‌های محلی و ناحیه‌ای علت وجودی و ماندگاری خود را در قالب هویت ملی و یکپارچگی سرزمینی ایران دانسته، بنابراین درک احساسات و مطالبات هویتی ناحیه‌ای با اقدامات و راهبردهای سازنده (نقش آفرینی در امور توسعه منطقه‌ای) چابهار نمی‌تواند تهدیدی برای هویت ملی و یکپارچگی سرزمینی باشد.

ب- لزوم توجه به مسئله امنیت پایدار (ایجاد)

فضای امن) و توسعه محور: با توجه به ناپایداری محیط امنیتی در ناحیه جنوب شرق (به واسطه چالش‌های قومی، مذهبی، جریان‌های تکفیری و تروریستی، فقر، قاچاق و...) موفقیت در هر گونه برنامه ریزی فضایی و توسعه محور نیازمند محیطی امن، پایدار و در تعامل با جامعه محلی می‌باشد. از آن جا که امنیت پیش شرط اساسی توسعه می‌باشد فراهم نمودن فرصت‌ها و بستر نقش آفرینی جامعه محلی بلوچستان، در توسعه منطقه‌ای چابهار به‌وسیله راهبردهای سازنده می‌تواند منجر به توزیع فضایی اختیارات و قدرت حاکمیت، رضایت مندی محلی، همگرایی ملی، تقویت ضریب امنیت پایدار و در نهایت تسریع فرآیند توسعه در ناحیه جنوب شرق گردد.

۲- مشارکت

در جغرافیای سیاسی اعتقاد بر این است که اگر در محتوای راهبردها و سیاست‌های ملی، نخبگان قومی و جامعه محلی مشارکت فعالانه‌ای داشته باشند میزان همگرایی اقوام در آن واحد سیاسی با دولت مرکزی بیشتر می‌گردد. در غیر این صورت موجی از گسیختگی قومی و هویتی با آمیخته‌ای از بحران‌های خفیف و بلند مدت رخ می‌دهد. اندیشمندان توسعه وجود مشارکت گروه‌های اجتماعی در برنامه‌های توسعه و مدیریت شایسته برای هدایت و راهبری را از مهمترین بسترهای توسعه متوازن و عادلانه در هر نظام اجتماعی می‌دانند.

دوسویه مردم و حاکمیت برجای گذاشته به‌گونه‌ای که فرآیند توسعه به کندی و با شتاب کم پیگیری شود.

پاسخ‌گوی شماره ۱۳:

مهمترین مسئله در توسعه بندر چابهار تامین امنیت است و امنیت به‌وجود نمی‌آید جز با برقراری عدالت و برابری در منطقه و عدم نگاه تبعیض آمیز به مردم بومی در منطقه چابهار که منجر به فعالیت مردم می‌شود و نتایج مثبتی دارد. ظرفیت‌های بندری چابهار در صورت توسعه واقعی این منطقه باید شاهد تغییر در ترکیب قومی - مذهبی این منطقه باشیم و می‌توان گفت از سراسر ایران و حتی کشورهای دیگر به این منطقه وارد می‌شوند.

پاسخ‌گوی شماره ۲۰:

«متأسفانه این باور اشتباه هم وجود دارد که تجزیه طلبان در منطقه جمع شدن و مورد سواستفاده دشمنان خارجی قرار می‌گیرند در حالی که در طول تاریخ نه تنها بلوچ‌ها بلکه همه اقوام ایرانی خودشان را ایرانی می‌دانند. این که بلوچ را متهم به تجزیه طلبی کنیم، اشتباه است. بلوچ همواره خود را ایرانی می‌دانسته و می‌داند؛ حتی بلوچ پاکستانی هم خود را متعلق به تمدن ایرانی می‌داند و می‌توان آنها را جذب کرد. دولت باید بداند که هیچ کس در آن منطقه به دنبال تجزیه طلبی نیست».

بر پایه تحلیل یافته‌ها و مصاحبه‌های پژوهش، از پیش شرط‌های اساسی در توسعه چابهار توجه به تقویت امنیت ناحیه‌ای در جنوب شرق کشور با راهبردها و سیاست‌گذاری‌های علمی و متناسب با مطالبات محلی و هویت ملی می‌باشد. حاکمیت به‌عنوان متولی تهیه برنامه‌ها و راهبردهای فضایی نقش مستقیم و اساسی در ایجاد امنیت ناحیه‌ای برای توسعه چابهار را بر عهده دارد. به‌گونه‌ای که راهبردها و سیاست‌گذاری باید به‌گونه‌ای طراحی شود که منجر به ایجاد تعامل سازنده حاکمیت ملی با جامعه محلی، رضایتمندی جامعه محلی، انسجام اجتماعی و همگرایی ملی بدین شرح گردد:

الف- عدم نگرش امنیتی و تهدید دانستن جامعه

محلی (بلوچ): با توجه به تعلق سرزمینی، تاریخی، فرهنگی (مذهبی و قومی) و هویتی جامعه بلوچ به هویت ملی ایران،

اعتماد جامعه محلی به برنامه‌ریزی‌های حاکمیت در توسعه چابهار، توزیع فضایی اختیارات و قدرت حاکمیت، رضایت‌مندی محلی، همگرایی ملی، تقویت ضریب امنیت پایدار و در نهایت تسریع فرآیند توسعه چابهار در ناحیه جنوب شرق گردد.

ب - لزوم توجه به نقش نخبگان مذهبی (مولوی) در توسعه چابهار: نخبگان مذهبی بلوچ (مولوی‌ها) به‌عنوان متنفدترین گروه ناحیه جنوب شرق بلوچ، در نزد مردم و مسئولان منطقه جایگاه بالایی در مناسبات فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و مذهبی برخوردار هستند. مشروعیت و اعتماد به مولوی‌ها به‌عنوان هدایت‌گر و محرک مسائل اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و ... نزد جامعه محلی به مراتب بیشتر از مقبولیت حاکمیت می‌باشد. در فرآیند توسعه چابهار نخبگان مذهبی بلوچ بیشتر نقش نظاره‌گر و حاشیه‌ای داشته و در برنامه‌های توسعه چابهار مشارکت فعالی ندارند براین اساس مشارکت نخبگان مذهبی بلوچ در فرآیند توسعه چابهار به‌وسیله راهبردهای سازنده منجر به همراهی و اعتماد جامعه محلی به برنامه ریزی‌های حاکمیت در توسعه چابهار، توزیع فضایی اختیارات و قدرت حاکمیت، رضایت‌مندی محلی، همگرایی ملی، تقویت ضریب امنیت پایدار و در نهایت تسریع فرآیند توسعه چابهار در ناحیه جنوب شرق گردد.

پ- لزوم توجه به نقش نخبگان قومی بلوچ (سردارها) در توسعه چابهار: سران طوایف (سرداران) نقش‌های مختلف و متعددی از جمله رهبری طایفه، جلوگیری از هرج و مرج، حل اختلافات در طایفه، سازماندهی طایفه، نحوه رابطه با طوایف دیگر، نحوه رابطه با گروه‌های مذهبی و قومی و ... را بر عهده دارند. علی‌رغم کاهش نقش آفرینی سران طوایف بعد از انقلاب، مشارکت آنها در فرآیند توسعه چابهار به‌وسیله راهبردهای سازنده منجر به همراهی و اعتماد جامعه محلی نسبت به برنامه‌ریزی‌های حاکمیت در توسعه چابهار، توزیع فضایی اختیارات و قدرت حاکمیت، رضایت‌مندی محلی، همگرایی ملی، تقویت ضریب امنیت پایدار و در نهایت تسریع فرآیند توسعه چابهار در ناحیه جنوب شرق می‌شود.

پاسخ‌گوی شماره ۱: « نخبگان قوم بلوچ چه مذهبی و دانشگاهی و سران طوایف نقش نظاره‌گر در توسعه را دارند. در مباحث توسعه، افراد محلی و بومی را باید به‌عنوان ذی‌نفعان و مطلعین امر توسعه دانست. به‌عبارتی ارتباط متقابلی بین توسعه و افراد محلی و بومی وجود دارد که می‌تواند هم به نفع مردم محلی باشد و هم به‌عنوان بازوها و مشاورین توسعه با توجه به اطلاعات و آگاهی‌هایی که دارند فرآیند توسعه را هموارتر و سریع‌تر کند».

پاسخ‌گوی شماره ۱۷: نقش نخبگان در جامعه بلوچ و بلوچستان به نقش حساس و حیاتی و مهم است و باید به آن به‌صورت ویژه و جدی پرداخته شود و این باور و اندیشه و اعتماد به نفس باید در نخبگان وجود داشته باشد تا بتواند به واسطه آن در کنار هم فکری و تبادل اندیشه در میان دیگر اقشار یک جامعه زمینه‌های ترقی و پیشرفت جامعه را فراهم کند».

بر پایه تحلیل یافته‌ها و مصاحبه‌های پژوهش طراحی برنامه‌ها و سیاست‌گذاری در توسعه چابهار باید به‌گونه‌ای باشد که منجر به مشارکت جامعه محلی (نخبگان سردارها، مولوی‌ها و ریش سفیدان، دانشگاهیان و تحصیل کرده‌ها) جنوب شرق در امور برنامه ریزی و تصمیم‌گیری‌های کلان توسعه چابهار به بدین صورت گردد:

الف - لزوم توجه به توسعه درون‌زا و نقش جامعه محلی: اهمیت توسعه درون‌زا به خاطر تأکیدی است که این مدل از توسعه به عوامل و نیروهای محلی و نقش آن در ثبات و پایداری توسعه به‌ویژه در بعد اقتصادی دارد. مشارکت مردمی اصل بنیادی در توسعه درون‌زا است. برنامه‌های توسعه در منطقه جنوب شرق و منطقه آزاد چابهار بیشتر از بالا، تحمیلی و فاقد رویکرد مبنایی جلب مشارکت جامعه محلی به‌ویژه بلوچ‌ها بوده است این مسئله منجر به سرخوردگی، مهاجرت و بی‌اعتمادی سرمایه اجتماعی نسبت به حاکمیت و همگرایی ملی شده است. رویکرد توسعه درون‌زا و فراهم نمودن بستر نقش-آفرینی و مشارکت جامعه محلی بلوچستان، در توسعه (برنامه ریزی‌ها، سیاست‌گذاری‌ها، مشاغل، انتصابات و ...) منطقه‌ای چابهار به‌وسیله راهبردهای سازنده می‌تواند منجر به همراهی و

۳- عدالت فضایی

از عوامل اساسی در شکل‌گیری گرایش‌های ناحیه‌گرایانه مسئله تبعیض قومی و بهره‌مندی از منافع اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است که می‌تواند منجر به ایجاد تنش و خشونت‌های قومی گردد. در یک حکومت مردم‌سالار و با تفاوت‌های ناحیه‌ای راهی جز توزیع برابر و متوازن فرصت‌ها و منابع ثروت در کشور باقی نمی‌ماند، به‌گونه‌ای که فقط از این راه می‌توان زمینه توسعه‌ی پایدار و همه‌جانبه کشور را فراهم کرد. توجه به رشد و توسعه اقتصادی در نواحی قومی، ضمن آن که باعث رشد و توسعه ملی می‌شود، می‌تواند در افزایش وابستگی اقتصادی - اجتماعی بین منطقه‌ای و همبستگی ناشی از این عوامل موثر واقع شود.

تبعیض حاکمیت علیه خود نسبت می‌دهد، آنها معتقدند حاکمیت به بلوچ‌ها با نگاه دیگری و غیر خودی می‌نگرد و همین رویکرد موجبات بی‌عدالتی در بهره‌مندی از فرصت‌ها را فراهم کرده است. این شرایط می‌تواند بستر بروز خشونت و ناراضی‌ها را در میان جامعه محلی در جنوب شرق برای مقابله با سیاست‌های حاکم و باز پس‌گیری حقوق از دست‌رفته خود به‌وجود آورد. بر این اساس طراحی برنامه‌ها و سیاست‌گذاری در توسعه چابهار باید به‌گونه‌ای باشد که منجر به بهره‌مندی و بدون تبعیض جامعه محلی از موقعیت‌های اقتصادی، مدیریتی و اجتماعی در چابهار گردد. این مسئله منجر به پایداری و حفظ سرمایه اجتماعی، انسجام اجتماعی و رضایت جامعه محلی از حاکمیت می‌شود.

۴- اعتماد سیاسی

در جوامع با تنوع فرهنگی بقا و پایداری نظام سیاسی وابسته به اراده مردم و اعتماد حاکمیت به‌منظور مشارکت همه گروه‌های اجتماعی تشکیل دهنده آن سرزمین در اداره کشور می‌باشد. هر چه صمیمیت و همکاری میان ملت و حاکمیت بیشتر و قوی‌تر باشد به تبع آن همدلی و همگرایی میان ملت بیشتر می‌گردد. در حقیقت اعتماد به مردم است که پشتیبانی و حمایت از حاکمیت را به وجود می‌آورد، به هر میزان دولت‌ها بتوانند با راهبردهای صحیح اعتماد سیاسی مردم را جلب کنند، به همان میزان خواهند توانست پشتیبانی و مشروعیت خود را تقویت و کارآمدی بیشتری داشته باشند.

پاسخ‌گوی شماره ۱: «عدم به‌کارگیری از افراد بومی و نخبگان محلی در فرایند توسعه چابهار و در کل سیستان و بلوچستان به خاطر بی‌اعتمادی و نگاه امنیتی به قوم بلوچ است. فضای توسعه چابهار در حال حاضر بر پایه رویکرد خودی‌ها و غیر خودی‌ها شکل گرفته و در مباحث برنامه ریزی‌ها به کمترین میزان نخبگان بلوچ نقش آفرینی می‌کنند. نقش داشتن حاشیه و آن هم اجرایی کردن دستورات بعد از برنامه ریزی نمی‌تواند در مشارکت نخبگان محلی قوم بلوچ و هم چنین توسعه پایدار چابهار نقش آفرین باشد. به همین علت بی‌اعتمادی جایگاه و مشارکت نخبگان بلوچ در توسعه چابهار بسیار کم است و همین مسئله موجب می‌شود که عامه مردم با بدبینی و بی‌اعتمادی به این موضوع نگاه کرده و احساس کنند

پاسخ‌گوی شماره ۲۲:

«برای توسعه منطقه سیستان و بلوچستان به دو تغییر ذهنیت در مردم منطقه و دولت نیاز داریم که هر دو باید به این سمت روند که مشکل شیعه و سنی، زابلی و بلوچی نیست؛ مشکل فقر، محرومیت، تبعیض و بی‌عدالتی است. اگر بخواهیم برای منطقه راه حلی پیدا کنیم به نظر می‌رسد باید به موضوعات اقتصادی، سیاسی و مذهبی و فرهنگی نگاهی عدالت محور داشته باشیم. به تصور من، توسعه چابهار باید فارغ از قومیت و مذهب دیده شود و با رویکرد عدالت محور و جذب نیروهای بومی در رده‌های بالا در رفع احساس تبعیض در منطقه گام‌های مهم اساسی برداشت.»

بر پایه تحلیل یافته‌ها و مصاحبه‌های پژوهش طراحی برنامه‌ها و سیاست‌گذاری در توسعه چابهار باید به گونه‌ای باشد که منجر به بهره‌مندی عادلانه و بدون تبعیض جامعه محلی از موقعیت‌های اقتصادی، مدیریتی و اجتماعی بدین شرح گردد:

لزوم بهره‌مندی برابر و بدون تبعیض جامعه محلی بلوچ از فرصت‌های توسعه چابهار:

از نگاه جامعه محلی در جنوب شرق گرفتن موقعیت‌ها، امتیازات و فرصت‌های ممتاز توسعه منطقه‌ای چابهار توسط گروه‌های خاص نوعی تبعیض و محروم کردن آن‌ها از حق حقوق اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است. جامعه محلی در جنوب شرق محرومیت و عقب ماندگی خود را به بی‌عدالتی و

۵- توسعه متوازن و شبکه‌ای

برنامه‌های توسعه باید نوعی دگرگونی ساختاری به وجود آورده، به گونه‌ای که موجب ایجاد عدالت اجتماعی شده و همه فضای‌های اجتماعی و پیرامونی به‌طور متوازن توسعه پیدا کند. در شرایط فعلی و روند جمعیت‌پذیری در چابهار، بیشتر سکونت‌های جدید به ویژه در منطقه آزاد محل سکونت مردم غیر بومی و مرفه می‌باشد و هر چه به سمت حاشیه شهر حرکت کنیم اقوام بلوچ با سطح پایین زندگی سکونت دارند. در شرایط فعلی اگرچه با احداث منطقه آزاد تجاری-صنعتی چابهار، ظرفیت‌هایی برای توسعه ایجاد شده اما به دلیل اینکه این منطقه آزاد از ابتدا فاقد برنامه‌ریزی بلند مدت و پیوسته‌های اجتماعی بوده، پدیده‌های نامطلوب اقتصادی، اجتماعی و کالبدی از جمله جدایی‌گزینی اجتماعی و توسعه نامتوازن را به همراه داشته است.

پاسخ‌گوی شماره ۱۳: «توسعه چابهار و نقش آن در توسعه ناحیه بحرانی جنوب شرق بستگی به نوع رویکرد و برنامه‌های توسعه در این بندر دارد. اگر رویکرد فقط توسعه فضای اطراف بندر چابهار باشد که در حال حاضر به این شکل است و پس کرانه‌های چابهار تفاوت زیادی از منظر فضای زیرساختی و کالبدی با منطقه آزاد چابهار دارند این رویکرد نمی‌تواند منجر به توسعه و ایجاد امنیت در سطح استان شود و بر عکس این مسئله می‌تواند ناامنی حاشیه نشینی و عدم توازن و شکل‌گیری مشاغل کاذب گردد. اما در صورتی که توسعه چابهار با رویکرد آمایشی و شبکه‌ای صورت گیرد می‌تواند منجر به ایجاد توسعه و امنیت و در کل فضای استان و همچنین گرایش و علاقمندی به سرمایه‌گذاری در نواحی داخلی و آنسوی مرزهای استان گردد.»

بر پایه تحلیل یافته‌ها و مصاحبه‌های پژوهش برنامه‌های توسعه منطقه‌ای در منطقه چابهار باید بر اساس نگرش آمایش سرزمین و عدالت فضایی به گونه‌ای طراحی و عملیاتی شود که بتواند منجر به توسعه متوازن و ناحیه‌ای جنوب شرق بدین شرح گردد:

لزوم توسعه شبکه‌ای و آمایش محور و پرهیز از توسعه تمرکزگرا فعلی:

بر پایه تحلیل یافته‌ها و مصاحبه‌های پژوهش برنامه‌های توسعه منطقه‌ای باید براساس نگرش آمایش سرزمین و عدالت

برنامه ریزی‌ها در توسعه چابهار مسئله‌ای تحمیلی است و از طرف دیگر نگاه قوم بلوچ در توسعه چابهار یک نگاه تحمیلی و دستوری است و مردم خود را در توسعه چابهار به‌عنوان سرمایه اجتماعی سهیم نمی‌بینند.»

بر پایه تحلیل یافته‌ها و مصاحبه‌های پژوهش به سبب بی‌اعتمادی سیاسی که حاکمیت نسبت به جامعه محلی در جنوب شرق دارد، آنها در موقعیت و گرایش‌های ناحیه‌گرایانه قرار گرفته‌اند. بر این اساس ایجاد ساز و کار تعاملی بین قوم بلوچ و حاکمیت و اعتمادسازی در سرمایه‌گذاری در چابهار منجر به ارتقا امنیت پایدار در منطقه، کم رنگ شدن ناحیه‌گرایی سیاسی و گرایش به همگرایی ملی، حفظ امنیت پایدار در مرزها، افزایش آگاهی مردم و عدم گرایش به سمت جریان‌های بنیادگرایی و فعالیت‌های خرابکارانه می‌شود.

الف- لزوم اعتماد سیاسی و پرهیز از نگاه غیر خودی به جامعه محلی و نخبگان بلوچ در توسعه چابهار:

در جوامع با تنوع فرهنگی بقا و پایداری نظام سیاسی وابسته به اراده مردم و اعتماد حاکمیت به‌منظور مشارکت همه اقوام تشکیل دهنده آن سرزمین در اداره ساختار سیاسی می‌باشد. با توجه به تعلق سرزمینی، تاریخی، فرهنگی (مذهبی و قومی) و هویتی جامعه بلوچ به هویت ملی ایران، اعتماد سیاسی به جامعه محلی در منطقه جنوب شرق و نقش‌آفرینی آنان در فرآیند توسعه چابهار منجر به احساس سهیم بودن آنها در ارزش‌های ملی و تحکیم پیوندهای اجتماعی و انسجام اجتماعی می‌شود.

ب- لزوم تعامل و اعتماد کارفرمایان و مدیران پروژه‌های سرمایه‌گذاری چابهار با جامعه محلی بلوچ

با توجه به تجربه و آشنایی جامعه محلی بلوچ در منطقه چابهار به‌عنوان مطلعین و مشاورین اعتماد و نقش‌آفرینی بلوچ-ها در طرح‌ها و برنامه‌های سرمایه‌گذاری چابهار (مشاغل، برنامه ریزی و ...) منجر به تعامل متقابل حاکمیت و جامعه محلی، همراهی و اعتماد مردم نسبت توسعه در چابهار و تسریع در امر توسعه چابهار می‌شود.

تفکیک این استان شود. هم چنین می‌تواند موجب تمرکز فعالیت‌ها در منطقه مکران و چابهار شود».

بر پایه تحلیل یافته‌ها و مصاحبه‌های پژوهش با توجه به تعلق مکانی و هویتی قوم بلوچ در ناحیه جنوب شرق و استان سیستان و بلوچستان تفکیک منطقه مکران و چابهار در قالب ایجاد استان جدید چابهار منجر به بدبینی، بی‌اعتمادی و واکنش نخبگان (نمایندگان مجلس، مولوی‌ها، سردارها و ...) و تقابل با حاکمیت می‌گردد. این مسئله می‌تواند منجر به ایجاد تنش و ناپایداری امنیت در منطقه جنوب شرق و کندی فرآیند توسعه چابهار گردد. همچنین ایجاد استان مکران با مرکزیت شهرستان و بندر چابهار، با توجه ضعف‌های موجود در توزیع بودجه، عدم برنامه ریزی آمایش محور و ظرفیت‌های بین‌المللی منطقه مکران و چابهار، موجب توجه و حمایت بیشتر حکومت مرکزی و تمرکزگرایی مطلق در بلند مدت شده به گونه‌ای که امتیازات و عواید ترانزیتی بندر چابهار در انحصار شهرستان چابهار اختصاص پیدا کند و در راستای توسعه متوازن ناحیه در منطقه جنوب شرق نباشد.

۷- انسجام قومی

اقوام بلوچ و سیستانی از قدیمی‌ترین اقوام ایرانی در جنوب شرق ایران هستند که سال‌های زیادی را در کنار یکدیگر به صورت مسالمت‌آمیز زندگی کرده و با هم رابطه مسالمت‌آمیز داشته‌اند. در سال‌های اخیر، رابطه دوستانه بین این دو قوم به واسطه راهبردهای غیرسازنده حاکمیت به رابطه‌ای خصمانه تبدیل شده است. سیستانی‌ها، در مقایسه با بلوچ‌ها به ویژه از نظر مذهبی با بدنه ملت شباهت بیشتری دارند، همچنین از لحاظ زبان، نژاد و تاریخ با بدنه ملت همانندی دارند. این شباهت و همسانی سیستانی‌ها با دولت مرکزی باعث ایجاد اعتماد دوسویه میان آنها شده است. پس از انقلاب اسلامی و حاکمیت دیدگاه مذهبی در کشور ایران با تاکید بر تشیع، سیستانی‌ها به عنوان بازوی اجرایی دولت مرکزی در کل استان و امور توسعه مورد توجه بیشتری قرار گرفته و حاکمیت دیدگاه حمایتی بیشتری به آنها پیدا کرد. این سیاست و راهبرد خودساخته حاکمیت منجر به کاهش سطح همگرایی بلوچ‌ها با مرکز و همچنین تقابل بین سیستانی‌ها و بلوچ‌ها منجر شده است.

فضایی به گونه‌ای طراحی و عملیاتی شود که بتواند منجر به توسعه متوازن و مناطق پیرامونی گردد. مسئله‌ای که در توسعه منطقه آزاد چابهار به علت فقدان برنامه‌ریزی‌های بلند مدت و آمایشی منجر به چالش‌های اجتماعی از قبیل توسعه ناموزون و نابرابر، جدایی‌گزینی اجتماعی و حاشیه‌نشینی شده و از هدف اصلی خود یعنی گسترش توسعه به سطح استان و محور شرق دور شده است. بر این پایه توسعه چابهار با نگرش منطقه‌ای و آمایش محور می‌تواند نقش مهمی در توسعه ناحیه جنوب شرق و ارتقا ضریب امنیت ناحیه بحرانی منطقه جنوب شرق داشته باشد.

۶- ثبات در تقسیمات سیاسی - اداری

بر پایه تفسیر و تحلیل مصاحبه‌های پژوهش صورت گرفته با توجه به ضعف‌ها و آسیب‌های بنیادی نظام تقسیمات کشوری، ایجاد سطوح جدید تقسیماتی از جمله ایجاد استان‌های جدید به علت این که به واسطه نفوذ و لابی بازیگران سیاسی و بدون توجه به ویژگی‌های فضایی و ساختار فرهنگی ناحیه‌ای صورت می‌گیرد می‌تواند موجب واکنش گروه‌ها، نخبگان و مردم نسبت به تصمیمات اتخاذ شده گردد. ارائه لایحه تفکیک استان سیستان و بلوچستان و ایجاد استان مکران به مرکزیت چابهار از سوی نمایندگان موجب بحث‌ها و مناقشات دامنه داری در میان گروه‌های قومی بلوچ و سیستانی شده که با خود مفاهیمی چون قومیت و مذهب را از قبل برجسته‌تر کرده است. نخبگان قومی در جنوب شرق به‌ویژه علمای مذهبی (مولوی‌ها) اعتقاد دارند تصمیم به تفکیک استان سیستان و بلوچستان و ایجاد استان مکران به مرکزیت چابهار یک تصمیم حاکمیتی است که با هدف بلوچ‌زدایی و گسیختگی سرزمینی که متعلق به اقوام بلوچ و سیستانی است انجام گرفته است. همین جهت‌گیری موجب شکل‌گیری تجمعات و تنش در برخی از شهرستان‌های استان شده است.

پاسخ‌گوی شماره ۴: « به نوع ساختار سیاسی فضا در کشور و عدم دادن اختیارات به سطوح پایین‌تر تقسیماتی این مسئله نمی‌تواند تاثیر چندان بر توسعه چابهار و کل استان سیستان و بلوچستان داشته باشد. تفکیک استان می‌تواند منجر به تشنج در فضای جنوب شرق به علت جبهه‌گیری قومی علیه تصمیم به

درمان (۲۷۶۹/۰)، فرهنگی (۰/۰۳۹۱) و زیرساختی (دسترسی به آب شرب، انشعاب فاضلاب، خدمات جمع آوری و دفع بهداشتی فاضلاب شهری، شبکه گازرسانی، اینترنت، نسبت تعداد راه‌ها و ...) با اختلاف زیاد در رتبه آخر بین استان‌های کشور قرار دارد.

پاسخ‌گوی شماره ۵: «نگاهی به سهم مردم چابهار در گردش مالی و اقتصادی منطقه آزاد نشون می‌دهد که مأموریت سازمان منطقه آزاد برای توسعه جامعه به درستی انجام نشده و زیرساخت‌های مناسب تنها در داخل محدوده منطقه آزاد فراهم و فعالیت‌های اقتصادی هم به این منطقه جذب شدند، اما ساکنان چابهار و اهالی بومی منطقه در این روند نادیده گرفته شدند. در نتیجه چنین پروسه‌ای مردم چابهار و اهالی منطقه نه تنها مزیت‌های شکل گرفتن و توسعه منطقه آزاد را در امور مختلف احساس نکردند که حتی مصائب و گرفتاری‌های منطقه بزرگ تجاری و صنعتی به آن‌ها تحمیل شده است.»

بر پایه تحلیل یافته‌ها و مصاحبه‌های پژوهش طراحی برنامه‌ها و سیاست‌گذاری در توسعه چابهار باید به گونه‌ای باشد که بخشی از درآمدها و عواید توسعه منطقه آزاد چابهار به توسعه امور زیرساختی، بهداشتی، آموزشی، ورزشی و ... منطقه بدین شرح اختصاص پیدا کند:

لزوم منتفع شدن جامعه محلی از درآمدهای پایدار توسعه چابهار (زیرساختی، معیشتی، آموزشی، بهداشتی، ورزشی): برنامه‌های توسعه منطقه‌ای از قبیل برنامه‌های منطقه آزاد چابهار تاکنون تاثیر جدی و ملموسی در بخش‌های مختلف (اقتصادی، بهداشتی، آموزشی و زیرساختی) در شهرستان چابهار و منطقه نداشته است این وضعیت موجب شکل‌گیری چالش‌های مختلفی از جمله نارضایتی از حاکمیت، روی آوردن به مشاغل غیر رسمی، بیکاری، حاشیه نشینی و ... شده است. بر این اساس برنامه‌های توسعه منطقه‌ای و توسعه چابهار باید به گونه‌ای طراحی و تدوین شود که منجر به ارتقا و پیشرفت بخش‌های مختلف توسعه استان (اقتصادی، بهداشتی، آموزشی، ورزشی و زیرساختی) گردد. این مسئله می‌تواند موجب پایداری اجتماعی، امنیت پایدار، تسریع توسعه منطقه‌ای، مشارکت مدنی، رضایت‌مندی و انسجام اجتماعی گردد.

پاسخ‌گوی شماره ۱۰: «تضادی که بین سیستمی‌ها و بلوچ وجود دارد برگرفته از خود مردم نیست، این دو قوم سال‌ها در کنار هم زندگی مسالمت آمیزی داشته و و با هم وصلت دارند. اما دو عامل مذهب و تصدی پست‌های حساس استان به تبعیت از مذهب توسط سیستمی‌ها و در اقلیت بودن آنها به نسبت بلوچ‌ها که حدود ۸۰ درصد جمعیت استان هستند گاهی زمینه ساز تضادها و اختلاف‌های سیاسی می‌شود که به نگاه و تبعیض حاکمیت بر می‌گردد. این تضاد مسئله‌ای خود ساخته توسط حکومت است.»

بر پایه تحلیل یافته‌ها و مصاحبه‌های پژوهش طراحی برنامه‌ها و سیاست‌گذاری در توسعه چابهار باید به گونه‌ای باشد که منجر به مشارکت عادلانه و برابر جامعه محلی، نخبگان سردارها، مولوی‌ها و ریش سفیدان، دانشگاهیان و تحصیل کرده‌های جنوب شرق در امور برنامه ریزی و تصمیم‌گیری‌های کلان توسعه چابهار بدین شرح گردد:

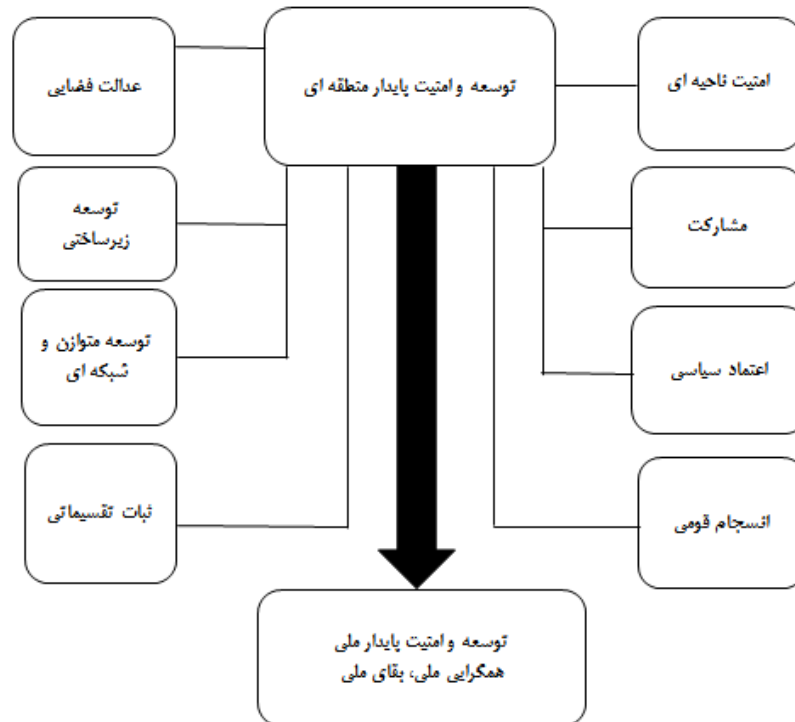
عدم تبعیض حاکمیت بین سیستمی‌ها و بلوچ‌ها در بهرمندی از فرصت‌های توسعه چابهار: حمایت و توجه حاکمیت در بهرمندی از فرصت‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی به سیستمی‌ها به واسطه قرابت مذهبی با بدنه اصلی کشور و حکومت مرکزی، منجر به بی‌اعتمادی، ذهنیت منفی و تقابل خود ساخته حاکمیت میان سیستمی‌ها و بلوچ‌ها شده است. تداوم این سیاست منفی در فرآیند توسعه چابهار و تبعیض میان سیستمی‌ها و بلوچ‌ها در بهرمندی از فرصت‌های سیاسی - اقتصادی (انتصابات و مشاغل) و اجتماعی می‌تواند منجر به عدم همراهی، بی‌اعتمادی جامعه محلی، کندی توسعه چابهار و تقابل قومی، مذهبی در ناحیه جنوب شرق گردد.

۸- توسعه زیرساختی

بررسی که براساس شاخص‌های استاندارد در زمینه‌های مختلف اقتصادی، بهداشتی، آموزشی و زیرساختی با استفاده از مدل رتبه بندی تاپسیس انجام شده، استان سیستان و بلوچستان در اکثر حوزه‌ها و شاخص‌ها در وضعیت نامناسبی به شرح ذیل قرار دارد. براساس شاخص‌های توسعه استان سیستان و بلوچستان در حوزه اقتصادی (۰/۰۱۳۱)، آموزش (۰/۰۳۸۵)، بهداشت و

دیاگرام ۲: الزامات ناحیه‌ای در توسعه چابهار

نتیجه‌گیری

نتیجه پژوهش انجام شده که براساس داده‌های میدانی (مصاحبه) و کتابخانه‌ای انجام شد نشان داد که مقوله توسعه منطقه‌ای در نواحی راهبردی و متفاوت با بدنه اصلی حکومت بدون توجه به الزامات فضای درونی آن به ویژه در بعد فرهنگی (قومی- مذهبی) نمی‌تواند به تحقق اهداف اصلی توسعه یعنی ارتقای امنیت، توسعه و بقای ملی منجر گردد. توسعه بندر چابهار، به‌عنوان تنها بندر اقیانوسی کشور در کرانه‌های ساحلی دریای عمان و اقیانوس هند نقشه برجسته‌ای در ارتقا وزن ژئوپلیتیک ایران در سطوح محلی، ملی و منطقه‌ای دارد. بر پایه تفسیر و تحلیل یافته‌های پژوهش انجام شده تحقق اهداف توسعه منطقه‌ای چابهار و به فعلیت رساندن ظرفیت‌های ارزشمند آن نیازمند توجه به الزامات ناحیه‌ای آن بدین شرح است:

۱- **مقوله امنیت ناحیه‌ای:** به منظور عدم نگرش امنیتی و تهدید دانستن جامعه محلی (بلوچ) و توجه به مسئله امنیت پایدار (ایجاد فضای امن) در منطقه جنوب شرق و استان سیستان و بلوچستان.

۲- **مقوله مشارکت:** به منظور توجه به توسعه درون زا و نقش آفرینی جامعه محلی (نخبگان قومی، مذهبی و دانشگاهی) در فرآیند توسعه چابهار.

۳- **توجه به مقوله عدالت فضایی:** به منظور بهره‌مندی برابر، عادلانه و بدون تبعیض جامعه محلی بلوچ از فرصت‌ها و امتیازات (سیاسی، اقتصادی و ...) توسعه چابهار.

۴- **مقوله اعتماد سیاسی:** به منظور اعتماد سازی سیاسی، پرهیز از نگاه غیر خودی حاکمیت به جامعه محلی و نخبگان بلوچ در توسعه چابهار و لزوم تعامل و اعتماد کارفرمایان و مدیران پروژه‌های سرمایه گذاری چابهار با جامعه محلی و نخبگان بلوچ.

۵- **توسعه متوازن و شبکه‌ای:** به منظور توجه به توسعه شبکه‌ای و آمایش محور (ناحیه‌ای) و پرهیز از توسعه تمرکزگرای فعلی.

۶- **ثبات تقسیمات سیاسی:** به منظور ثبات در تقسیمات کشوری فعلی استان سیستان و بلوچستان و عدم ایجاد استان مکران.

- Indicators in Border Regions of the Islamic Republic of Iran. Tehran: National Organization Geographical, 100-96.
6. Abbaszadeh. H, Karami. K. Social Capital and Sustainable National Security. Strategic Studies. 2011; 14(1): 31-58. [In Persian]
  7. Ghaderi Hajat. M, Hafeznia. M, Ahmadipour. Z. Explaining the Relationship between Spatial Injustice and National Security Perspectives. Majlis and Rahbord. 2022; 29(11):73-104. [In Persian]
  8. Encyclopedia Britannica. Anthropology. In Encyclopedia Britannica. Chicago: Encyclopedia Britannica, Inc.; 2010.
  9. Berton R. Political Ethnicity. Translated by Fakouhi N. Tehran: Ney; 2001.
  10. Abdi. A. Investigating Ethnic Policies in Multiethnic Countries. PhD [Dissertation]. Tehran: Tarbiat Modares University; 2010. [In Persian]
  11. Uzkrimli, A. Theories of Nationalism. Translated by Ghasemi MA. Tehran: Tamaddon Irani; 2004. [In Persian]
  12. Arampour. A, Abdollahi. R. Ethnic Diversity; An Opportunity or Threat? The 8th Seminar of Iran Geopolitics Association. Kurdistan University, Sanadaj, Iran. 2015. [In Persian]
  13. Zarghani. SH, Bakhshi. F. Investigating and Analysis of the Variable Affecting the Behavioral Patterns of Ethnics. The 8th Seminar of Iran Geopolitics Association. Kurdistan University, Sanadaj, Iran. 2015. [In Persian]
  14. Houshangi. H. Fair Policymaking of Ethnic Diversity Management in Iran. PhD [Dissertation]. Tehran: Imam Sadegh University; 2017. [In Persian]
- ۷- **مقاله انسجام قومی:** به منظور عدم تبعیض حاکمیت بین سیستانی‌ها و بلوچ‌ها در بهرمندی از فرصت‌های توسعه چابهار و ایجاد تقابل خود ساخته قومی بین سیستانی‌ها و بلوچ‌ها.
- ۸- **مقاله توسعه زیرساختی:** به منظور منتفع شدن جامعه محلی از درآمدهای پایدار توسعه چابهار (زیرساختی، معیشتی، آموزشی، بهداشتی، ورزشی).
- بر این اساس توجه به الزامات ناحیه‌ای مورد اشاره از طریق هم پیوندی حاکمیت با جامعه محلی در فرایند توسعه چابهار می‌تواند منجر به ارتقا امنیت، توسعه و همگرایی پایدار در سطح محلی و ملی گردد.
- تشکر و قدردانی:** موردی توسط نویسنده گزارش نشده است.
- تاییدیه‌های اخلاقی، تعارض منافع:** موردی توسط نویسنده گزارش نشده است.
- سهم نویسندگان و منابع مالی/حمایت‌ها:** موردی توسط نویسنده گزارش نشده است.

References

1. Hafeznia. M, Mirghaderi. M, Ahadipour. Z. Intoxication of Politics and Space in Political Geography. Human Geography Research. 2010; 42(72):121-134. [In Persian]
2. Alvani SM. Searching for A Model for Decision-making in Vague and Chaotic Situation. Development Management and Process. 1997; 11(12):1-20. [In Persian]
3. Ghaderi Hajat. M, Mokhtari. H. Space Justice in Iran and the Political Organization of Space in Tehran. Journal of Space Political Planning. 2018; 1(1):31-38. [In Persian]
4. Masoumi A. The Principles of Regional Planning. Rasht: Planning and Budget Organization; 1991. [In Persian]
5. National Organization Geographical. Explanation of Defense- Security

25. Seifollahi. S. The Effects of Economic, Social and Human Development Plans on Solidarity or Divergence of Ethnic Groups of Iran Society. *Social Sciences*. 2009; 3(2):69-103. [In Persian]
26. Statistical Centre of Iran. *Statistics Year Book of Sistan and Baluchestan Province*; 2019. [In Persian]
27. Kavianirad M. *Regionalism in Iran*. Tehran: Center for Strategic Studies; 2010. [In Persian]
28. Kianimoghaddam. M, Tahmak. H, Iranshahi. S. An Analysis of the Status and Capacity of Chabahar Port Compared to Goatr Port for Becoming the Economic Gateway of Central Asia and Eastern Europe. Paper Presented at: Makran Coast and the Maritime Authority of the First National Congress of Iran. 2012; Chabahar, Iran. [In Persian]
29. Daryabar. SJ, Haroun Bahri. S, Khanjanzadeh Kakroudi. Territorial Preparation and Development of Makran Beaches with an Emphasis on Location and Construction of Transportation for Improving the Geopolitical and Geo-Economic Position of the Region. *Quarterly Journal of Human Geography*. 2018; 10(2):151-174. [In Persian]
30. Salzman. FC. *Kinship and Ties Among Baloch Nomads of Sistan and Baluchistan*. Zahedan: Planning and Budget Organization; 1996.
31. Ebrahimi M. *Sociopolitical Changes of Sistan and Baluchestan*. Tehran: Bokhara; 2009.
32. Statistical Center of Iran. *Office for Population, Workforce and Statistics*. 2016. [In Persian]
33. General Directorate of Socio-Cultural Affairs of Sistan and Baluchestan Province. 2017. [In Persian]
34. Dadgar. S. The Role of East Axis Development in Rural Development and
15. Kathleen. E, Bredonand. FM. *Shelley' Engaging Geopolitics*. London: Routledge; 2003.
16. Ahmadpour. Z, Heidari. T, Tyebi. F. *Analysis of Ethnicity and Ethnic Identity in Iran: Towards Sustainable Security. Social Order*; 2010; 2(1):35-62. [In Persian]
17. Ahmadi. H. *Ethnicity and Ethnocentrism in Iran; Myth and Reality*. Tehran: Ney; 2000. [In Persian]
18. Salehi Amiri. SM. *Managing Ethnic Conflicts in Iran*. Tehran: Center for Strategic Research; 2006. [In Persian]
19. Abdi A, Rabbani M, Khalili R. *Ethnology of Ethnic Developments in Azerbaijan; Attempting to Enter the Political Arena. National Studies*. 2020; 21(1):137-161. [In Persian]
20. Soja, EW. *The City and Spatial Justice*. Paper Prepared for Presentation at: The Conference of Spatial Justice. 2008 March 12-14; Nanterre, France. www.jssj.org
21. Birkland T. *An Introduction to Policy Process*. New York: New York University Press; 2005.
22. Mostafanejad. H. *A Model for the Disciplinary Management of Ethnic Crises in Iran (Case Study: Kurdish People)*. PhD [Dissertation]. Tehran: Allameh Tabatabaei University; 2010. [In Persian]
23. Barth. EA, Noel. DL. *Conceptual Frameworks for the Analysis of Race Relations: An Evaluation. Social Forces*. 1972; 50(3):333-48.
24. Hafeznia. M, Abdi. A. *Explaining the Theoretical Model of Convergence Mechanism Design Based on the Realities of Political Geography Using Humanistic Political Geography Approach. National Studies*. 2009; 10(4): 22-24. [In Persian]

Zone Line with Iran's Geopolitical Weight and National Power. *Rahbord Journal*. 2017; 26(2):235-262. [In Persian]

its Consequences (Case Study of Chabahar city). MA [Thesis]. Chabahar: Chabahar University; 2020. [In Persian]

35. Ahmadi. SA, Ahmadi. E. Exploring the Strategic Capabilities Chabahar Free